

פרק ה

א בלשאצר מלכא עבד לחם רב לרבבנוהי אלף ולקבל אלפא חמרא שתה: ב בלשאצר אמר בטעם חמרא להיתיה למאני דהבא וכספא די הנפק נבוכדנצר אבוהי מן היכלא די בירושלם וישתון בהון מלכא ורבבנוהי שגלתה ולחנתה: ג בארין היתו מאני דהבא די הנפקו מן היכלא די בית אלהא די בירושלם ואשתו בהון מלכא ורבבנוהי שגלתה ולחנתה: ד אשתו חמרא ושבחו לאלהי דהבא וכספא נחשא פרזלא אעא ואבנא: ה בה שעתה נפקה אצבעו די יד אנש וכתבו לקבל נברשתא על גירא די כתל היכלא די מלכא ומלכא חזה פס ידה די כתבה: ו ארין מלכא זיזיה שגוהי ורעינהי יבהלוגה וקטרי חרצה משתרין וארכבתה דא לדא נקשו: ז קרא מלכא בחיל להעלה לאשפיא בשדאי וגזריא ענה מלכא ואמר לחכימי בכל די כל אנש די יקרה כתבה דנה

א בלשאצר המלך עשה משתה גדול לאלף שריו ומול האלף יז שתה: ב ויאמר בלשאצר בעצת חינו להביא את כלי הזהב והכסף אשר הוציא נבוכדנצר אביו מן ההיכל אשר בירושלים וישתו בהם המלך ושריו נשיו ופילגשיו: ג אז הביאו כלי הזהב אשר הוציאו מן ההיכל של בית האלוהים אשר בירושלים וישתו בהם המלך ושריו נשיו ופילגשיו: ד וישתו את חינו וישבחו את אלהי הזהב והכסף, הנחשת, הברזל, העץ והאבן: ה בה בשעה יצאו אצבעות של יד אדם ויכתבו מול המנורה על השיד של כתל ההיכל של המלך והמלך רואה פס חיד שכותבת: ו אז המלך זיוו השתנה ורעיניו יבהלוהו וקטרי חרצו וכתבו וברכיו זו לזו נקשו: ז ויקרא המלך בכח להביא את האשפים, הפשדים והקוסמים ויען המלך ויאמר לחכמי בכל אשר כל איש אשר יקרא את הכתב הזה ופתרונו

מתוך "חזון וחלומות" - הרב שלומי בדש

לרכישת ספרים: <https://shop.yhb.org.il>

מכון הר ברכה

וּפְשָׁרָה יְחַוְּנֵנִי אֲרַגְוֶנָּא יִלְבַּשׁ וְהַמְנִיכָא
 דִּי דְהָבָא עַל צְוֹאֲרָה וְתַלְתֵּי בְּמַלְכוּתָא
 יִשְׁלַט: ה אַדְיִן עֲלִין כָּל חֲכִימֵי מַלְכָּא
 וְלֹא כְּהַלִּין כְּתָבָא לְמַקְרָא וּפְשָׁרָה
 לְהוֹדְעָה לְמַלְכָּא: ט אַדְיִן מַלְכָּא
 בְּלִשְׁאֲצַר שְׂגִיָּא מִתְּבַהֵל וְזִיזְהִי שְׁנִין
 עֲלוּהִי וְרַבְרַבְנוּהִי מִשְׁתַּבְּשִׁין: י
 מַלְכָּתָא לְקַבֵּל מְלֵי מַלְכָּא וְרַבְרַבְנוּהִי
 לְבֵית מִשְׁתַּתָּא עֲלֵת עֲנַת מַלְכָּתָא
 וְאַמְרַת מַלְכָּא לְעֲלִמִין חִי אַל יִבְהַלּוּךְ
 רַעֲיוֹנֶךָ וְזִיזְהִי אַל יִשְׁתַּנּוּ: יא אִיתִי גְּבַר
 בְּמַלְכוּתְךָ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין קִדְּיִשִׁין בְּהַ
 וּבְיֹמֵי אַבּוּךָ נְהִירוּ וְשְׁכַלְתְּנוּ וְחֻקְמָה
 כְּחֻקְמַת אֱלֹהִין הַשְׁתַּכַּחַת בְּהַ וּמַלְכָּא
 נְבַכְדַּנְצַר אַבּוּךָ רַב חֲרָטְמִין אֲשַׁפִּין
 כְּשַׁדְּאִין גְּזַרִין חֻקִּימָה אַבּוּךָ מַלְכָּא:
 יב כָּל קַבֵּל דִּי רוּחַ יִתִּירָה וּמַנְדַּע
 וְשְׁכַלְתְּנוּ מִפְּשַׁר חֲלָמִין וְאַחַוְיַת אַחִידִין
 וּמִשְׁרָא קְטָרִין הַשְׁתַּכַּחַת בְּהַ בְּדַנְיָאֵל
 דִּי מַלְכָּא שָׁם שְׁמָה בְּלִטְשַׁאֲצַר כְּעַן
 דְּנִיָּאֵל יִתְקַרֵּי וּפְשָׁרָה יִתְחַוְּהַ: יג בְּאַדְיִן
 דְּנִיָּאֵל הָעַל קָדָם מַלְכָּא עֲנָה מַלְכָּא
 וְאָמַר לְדַנְיָאֵל אֲנָתָּה הוּא דְּנִיָּאֵל דִּי מִן
 בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּדָּא דִּי הִיְתִי מַלְכָּא
 אַבִּי מִן יְהוּדָּא: יד וְשִׁמְעַת עֲלֶיךָ דִּי רוּחַ

יודיעני ארְגוֹנָא יִלְבַּשׁ וּרְכִיד שֶׁל
 זָהָב עַל צְוֹאֲרוֹ וּשְׁלִישִׁי בְּמַלְכוּת
 יִשְׁלַט: ה אֲזִי בָּאוּ כָּל חֲכָמֵי הַמֶּלֶךְ
 וְלֹא יָבִיאוּ אֶת הַכְּתָב לְקִרְאָה וְאֶת
 פְּתָרוֹנוֹ לְהוֹדִיעַ לַמֶּלֶךְ: ט אֲזִי
 נִבְהַל הַמֶּלֶךְ בְּלִשְׁאֲצַר מְאֹד
 וְזִיזְהִי הַשְׁתַּנָּה לוֹ וְשָׂרְיוֹ נְבוֹכִים:
 י הַמֶּלֶךְ בַּעֲבוּר דְּבָרֵי הַמֶּלֶךְ
 וְשָׂרְיוֹ בָּאָה אֶל בֵּית הַמִּשְׁתָּה
 וּמַעַן הַמֶּלֶךְ וּתְאֹמַר: הַמֶּלֶךְ
 לְעוֹלָמִים חִיָּה אַל יִבְהַלּוּךְ
 רַעֲיוֹנֶיךָ וְזִיזְהִי אַל יִשְׁתַּנּוּ: יא
 יֵשׁ אִישׁ בְּמַלְכוּתְךָ אֲשֶׁר רוּחַ
 אֱלֹהִים קִדּוּשִׁים בּוֹ וּבְיָמֵי
 אָבִיךָ הֵאָרָה וְהִשְׁפַּל וְחֻקְמָה
 כְּחֻקְמַת אֱלֹהִים נִמְצְאָה בּוֹ
 וְהַמֶּלֶךְ נְבוֹכַדְנֶצַּר אָבִיךָ, לְרַב
 חֲרָטְמִים, אֲשַׁפִּים, כְּשָׁדִים,
 קוֹסְמִים חֻקִּימוֹ אָבִיךָ הַמֶּלֶךְ:
 יב יַעַן אֲשֶׁר רוּחַ יִתִּירָה וּמַנְדַּע
 וְהִשְׁפַּל לְפָתֵר חֲלוּמוֹת לְהַגִּידַת
 חִידוֹת וּלְהַתִּיר קְשָׁרִים נִמְצְאָה
 בּוֹ בְּדַנְיָאֵל אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ שָׁם שְׁמוֹ
 בְּלִטְשַׁאֲצַר עֲתָה דְּנִיָּאֵל יִקְרָא
 וְאֶת הַפְּתָרוֹן יִגִּיד: יג אֲזִי דְּנִיָּאֵל
 הוֹבֵא לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ
 וַיֹּאמֶר לְדַנְיָאֵל אַתָּה הוּא דְּנִיָּאֵל
 אֲשֶׁר מִבְּנֵי גְלוּת יְהוּדָּה אֲשֶׁר
 הִבִּיא הַמֶּלֶךְ אָבִי מִן יְהוּדָּה? יד
 וְשִׁמְעַתִּי עֲלֶיךָ כִּי רוּחַ אֱלֹהִים

אלהין בך ונהירו ושכלתנו וחקמה
 יתירה השתכחת בך: טו וכען העלו
 קדמי חפימיא אשפיא די כתבה דנה
 יקרוז ופשרה להודעתני ולא כהליו
 פשר מלתא להחונה: טז ואנה שמעת
 עלך די תיכול פשרין למפשר וקטרין
 למשרא פען הן תכול פתבא למקרא
 ופשרה להודעתני ארגונא תלבש
 והמניכא די דהבא על צוארה ותלתא
 במלכותא תשלט: יז באדין ענה דניאל
 ואמר קדם מלכא מתנתה לך להוין
 ונבזותה לאחרון הב ברם פתבא
 אקרא למלכא ופשרא אהודענה: יח
 אנת מלכא אלהא עלאה מלכותא
 ורבותא ויקרא והדרה יחב לנבכדנצר
 אבוה: יט ומן רבותא די יחב לה כל
 עממיא אמיא ולשניא הו זיעין ודחליו
 מן קדמוהי די הנה צבא הוא קטל ודי
 הנה צבא הנה מחא ודי הנה צבא הנה
 מרים ודי הנה צבא הנה משפיל: כ
 וכדי רם לבבה ורוחה תקפת להזדה
 הנחת מן פרסא מלכותה ויקרה
 העדיו מנה: כא ומן בני אנשא טריד
 ולבבה עם חיותא שוין ועם ערדיא
 מדורה עשבא כתורין יטעמונה ומטל

בך והארה והשפל וחקמה
 יתרה נמצאה בך: טו וכעת
 הובאו לפני החכמים האשפים
 אשר הכתב הזה וקראו ופשרו
 יודיעוני ואינם יכולים פשר דבר
 להגיד: טז ואני שמעתי עלך כי
 תוכל פתרונים לפתר וקשרים
 להתיר עתה אם תוכל את
 הכתב לקרא ופתרונו להודיעני
 ארגמן תלבש ורביד של זהב
 על צוארה ושלישי במלכות
 תשלט: יז אז ענה דניאל ויאמר
 לפני המלך מתנותיה לך
 תהינה ומשאתה לאחר מן,
 את הכתב אקרא למלך
 ואת הפתרון אודיענו: יח אתה
 המלך, הא-ל העליון נתן מלכות
 וגדלה ויקר והדר לנבכדנצר
 אביה: יט ומן הגדלה אשר נתן
 לו כל העמים האמות והלשונות
 היו חרדים ויראים מפניו אשר
 היה חפץ היה ממות ואשר היה
 חפץ היה מחיה ואשר היה חפץ
 היה מרים ואשר היה חפץ היה
 משפיל: כ וכאשר רם לבבו
 ורוחו חזקה להזיד הורד מפסא
 מלכותו ויקרו העבירו ממנו: כא
 ומפני אדם גרש, ולבו עם החיה
 שנה ועם ערודים מושבו עשב
 בשורים יאכילוהו ומטל השמים

שְׁמִיָּא גְשָׁמָה יִצְטַבַּע עַד דִּי יַדַּע דִּי שְׁלִיט אֱלֹהָא עַלְאָה בְּמַלְכוּת אַנְשָׁא וְלִמְן דִּי יִצְבֵּה יְהֻקִּים עֲלֵהּ: כּבּ וְאַנְתָּ בְּרַה בְּלִשְׂאֲצַר לָא הִשְׁפִּילַת לְבַבָּהּ כָּל קַבְל דִּי כָּל דְּנָה יַדְעַת: כּג וְעַל מָרָא שְׁמִיָּא הִתְרוּמְמַת וְלִמְאַנְיָא דִּי בֵּיתָה הִיְתִיו קְדָמָהּ וְאַנְתָּ וּרְבַרְבָּנָהּ שְׁגֵלְתָּהּ וְלִחְנַתָּהּ חֲמָרָא שְׁתִּין בְּהוֹן וְלֹאֵהִי כַסְפָּא וְדַהֲבָא נְחֻשָׁא פְּרוּזָא אָעָא וְאַבְנָא דִּי לֹא חֲזוּן וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא יַדְעִין שְׁבַחְתָּהּ וְלֹאֵהִיא דִּי נִשְׁמַתָּהּ בִּידָהּ וְכָל אַרְחַתָּהּ לֵהּ לֹא הִדְרָתָּ: כּד בַּאדִּין מִן קְדָמוּהִי שְׁלִיחַ פִּסְאָ דִּי יָדָא וּכְתָבָא דְנָה רְשִׁים: כּה וְדְנָה כְּתָבָא דִּי רְשִׁים מְנָא מְנָא תַקְל וּפְרָסִין: כּו בְּנָה פֶּשֶׁר מַלְתָּא מְנָא מְנָא אֱלֹהָא מַלְכוּתָהּ וְהִשְׁלַמְתָּ: כּז תַקְל תַקְוִילְתָּהּ בְּמֹאזְנֵיָא וְהִשְׁתַּכַּחַת חֲסִיר: כּח פְּרַס פְּרִיסַת מַלְכוּתָהּ וְיַהֲיִיבַת לְמַדֵּי וּפְרַס: כּט בַּאדִּין אָמַר בְּלִשְׂאֲצַר וְחִלְבִּישׁוּ לְדַנְיָאֵל אַרְגֻּנָּא וְחִמְנִיכָא דִּי דַהֲבָא עַל צִנְאָרָהּ וְחִכְרוּזוּ עֲלוּהִי דִּי לְהוּא שְׁלִיט תַלְתָּא בְּמַלְכוּתָא: ל בַּהּ בְּלִילְיָא קִטִּיל בְּלִאֲשַׁצַר מַלְכָּא כְּשֻׁדָּהּ:

גופו ירחיק, עד אשר ידע כי שולט הא-ל העליון במלכות אנוש ואת אשר יחפץ יקים עליה: כב ואתה בנו בלשאצר לא השפלת לבבך למרות שכל זה ידעת: כג ועל אדוני השמים התרוממת ולמאניא די ביתה לפניך ואתה ושריך, נשיך ופילגשיך יזו שתי בהם ולא להי כסף וזהב, נחשת, ברזל, עץ ואבן אשר לא יראו ולא ישמעו ולא ידעו שבחת ואת האלוהים אשר נשמתה בידו וכל דרכיך לו לא פארת: כד אז מלפניו נשלח פס היד וכתב זה נרשם: כה וזה הכתב אשר נרשם מנה מנה תקל ופרסין: כו זה פתרון הדבר מנה - מנה מלכותה והשלימה: כז תקל - נשקלת במאזנים ונמצאת חסר: כח פרס - נפרסה מלכותה ונתנה למדי ופרס: כט אז אמר בלשאצר וחלבישו את דניאל ארגמן ורביד הזהב על צנארו ויכריזו עליו כי יהיה שולט שלישי במלכות: ל בו בלילה הימת בלשאצר המלך הכשדי:

פסוק א: מפלת גאוותה של בבל

בְּלִשְׁאֲצֵר מְלֶכָא עֲבַד לְחָם רַב
 לְרַבְרַבְנֵיהּ אֶלְפָּא וְלִקְבַל אֶלְפָּא
 חֲמָא שְׂתָהּ.
 בְּלִשְׁאֲצֵר הַמֶּלֶךְ עָשָׂה
 מִשְׂתָּה גְדוֹל לְאֶלְפָּא שְׂרִי
 וּמִוּל הַאֶלְפָּא יוֹן שְׂתָהּ.

הפרק שלנו עובר למלכות בלשאצר, נכדו של נבוכדנצר. זהו המשך מלכותה של בבל, אך כפי שמיד נראה - גם סופה.

בלשאצר עורך משתה גדול. אין זה נדיר שמלכים עושים משתאות, אך זהו משתה שנכתב עליו ברוח הקודש והוכנס לספר דניאל, על כן בהכרח הוא נושא משמעות מיוחדת. במדרש מסופר שבמשתה זה המלך הרבה בשתייה, עד ששתה אלף כוסות יין (רש"י, אלשיך). גם אם הכוונה אינה ששתה את כל הכוסות, אלא רק מעט מכל כוס, זו עדיין כמות עצומה. אם כן, משתה כזה ודאי אומר דורשני.

בנוסף, המשתה היה משמעותי עד כדי כך שנאמרה עליו נבואה מראש, בידי חבקוק הנביא. כבר ישעיהו, רבו, התבשר שתלמידו חבקוק יחזה זאת: "מִשָּׂא מְדַבֵּר יָם כְּסוּפּוֹת בְּנִגְבַּ לְחֵלֶף מְדַבֵּר בְּאֵ מְאָרֶץ נֹרְאָה" (ישעיהו כא א), ורש"י מפרש שם: "הנבואה הזאת על בבל, כמו שמפורש בה".

בהמשך מתנבא ישעיהו (שם ו):

כִּי כֹה אָמַר אֱלֹהֵי אֲדוֹנָי לְךָ הַעֲמֵד הַמְצַפָּה אֲשֶׁר יִרְאֶה יְגִיד.

ופירש שם רש"י:

לְךָ הַעֲמֵד הַמְצַפָּה - עתיד אחד מתלמידיך לקרוא תיגר על מדותי על אורך שלוותה של בבל והוא חבקוק, שעג עוגה ועמד בתוכה ואמר (חבקוק ב, א): על מְשִׁמְרֵי אֶעֱמְדָה, ומצפה לראות מה ידבר בי. אמר הקב"ה לישעיהו: העמידהו לאותו מצפה והבטיחהו מאיתי שיעמד על מצפהו ואשר יראה במפלתה של בבל יגיד.

רש"י מסביר כי ישעיהו התנבא על חבקוק, שעתיד להקשות כיצד מלכות בבל נמשכת וזוכה לשלווה זמן רב כל כך. הקדוש ברוך הוא הבטיח מראש,

על ידי ישעיהו, שסופה של בבל אכן יגיע, עם כל הפורענויות המפורשות
בנבואות עליה.

חבקוק בנבואתו על בבל מציין את היין הרב, הבוגד באדם היהיר ששותה
אותו (חבקוק ב, ה):

יָאֵף כִּי הֵינּוּ בּוֹגְדֵי יְהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כְּשֵׂאוֹל נִפְשׁוֹ וְהוּא
כְּמֹנֹת וְלֹא יִשְׁבַּע בַּיָּסוֹף אֱלֹהֵי כָּל הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֱלֹהֵי כָּל הָעַמִּים.

אותו "גִּבֹר יְהִיר" שהיין בגד בו, כנראה, גילה מדרגה חדשה בגאותה של
בבל, מה שהביא סופית למפלת האימפריה. כעת יש להבין - מה מיוחד
במשתה זה, ומה מייחד את גאותו של בלשאצר?

רש"י מסביר לנו מה היה הרקע ההיסטורי למשתה:

מצינו בספר יוסיפון שנלחם ביום עם דרוש המדי וכורש, וניצח
המלחמה, ולערב עשה משתה. כמו שניבא עליו ישעיה (כא, ה):
"עֲרֹךְ הַשְּׁלֶחֶן צַפֵּה הַצְּפִית אֲכֹל שְׂתֵה קוּמוּ הַשָּׂרִים מִשְׁחוּ מִגֶּן".
בתוך המשתה חזרו אויביו ונלחמו על העיר ולכדוה.

בבל, האימפריה, שוב נלחמת עם פרס ומדי המתגרות אותה, ושוב יכולה
להן. לבבלים נדמה שהם בלתי-מנוצחים. כבר ראינו את תגובתו של
נבוכדנצר לחלום הצלם שבו התבשר על מלכויות שתקומנה אחריו: הוא
העמיד פסל שכולו זהב כדי לרמוז שמלכות בבל תמשיך לנצח. ייתכן כי
אחרי הניצחון על האיחוד העוצמתי של מלכות פרס ומדי, גואה בבלשאצר
תחושת גאווה קיצונית.

גאותה של בבל היא שהייתה בעוכריה. למעשה, כבר נתקלנו במפלה
בעקבות גאווה - הרי זו הייתה סיבת מפלת נבוכדנצר. לכאורה ההתרחשויות
שבפרקים הקודמים היו אמורות ללמד את בלשאצר ענווה. נבוכדנצר שנפל
למדרגה בהמית בשל גאותו, כבר נפגש עם מציאות עליונה ממנו - דניאל
איש האלוהים, בן לאומה המופלאה מירושלים. האם הנכד שלו לא הבין את
הלקח הפשוט?

יתרה מזאת, הרי בפרק הקודם נבוכדנצר כבר כתב "מודעא רבה" לכל העמים, וסיפר את סיפור הפיכתו לחיה. לאחר שכבר הודה בטעות, איך אפשר לחזור עליה?

נוכל להבין זאת אם נזכור כי נכון לאותה תקופה, בבל היא אכן מלכות איכותית שאין כמותה באומות. היא הרי הזהב שבאומות, לפי חלום הצלם, וכל שאר האומות נחותות ממנה בהצלחתן הכלכלית והמדעית. היא עומדת במרכז התרבות האנושית. החלופה המוסרית היחידה למלכות בבל היא מלכות ירושלים, המלכות שממנה צומחים אנשים כמו דניאל. אך כשהמלכות הירושלמית נעלמת, הלב הגס של הגוי הבבלי מעדיף לראות את המציאות של דניאל כחריגה, ולא כמייצגת אומה שלימה שעשויה להיות חלופה לשלטון עולמי. הגסות של הגויים הרחוקים מאלוהים, דוחפת לראות את המציאות הישראלית, שכולה ענווה מול האלוהות, כאפיזודה חולפת. למרות הישגיה. אדרבה, מבחינתם נפילתה של ממלכת ישראל מראה לכאורה שבאופן טבעי אין מציאות אחרת מלבד "כוחי ועוצם ידי".

על המפלה שהביאו הבבלים על עצמם כבר התנבאו הנביאים קודם לכן, כפי שנראה להלן. למעשה, זהו חוק טבע שקבע הקדוש ברוך הוא בעולם בכללו, ושלמה המלך כבר עמד עליו: "לִפְנֵי שֶׁבַר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן גְּבוּה רִוְחַ" (משלי טז, יח). אם יש שבר במציאות, בהכרח קדמה לו גאווה.

הסיבה הפנימית לעובדה שהיהירות והגאווה הם המביאים לכישלון ולמפלה היא משום שהגאווה היא ניתוק משורש החיים.⁴⁵ הדבקות במקור החיים

45. ראו בלשון המהר"ל (נתיב הענווה ד): "ובפרק קמא דסוטה (ד, ב) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל אדם שיש בו גסות הרוח כעובד עבודה זרה... ורבי יוחנן דידיה אמר כאלו כופר בעיקר... אלו דברים מופלגים מאוד בחכמה עמוקה אשר באו לבאר לך על ענין המדה המתועבת הזאת כי נחשב כאלו עובד עבודה זרה... ותעמיק בזה עוד ותמצא עוד כי בודאי נחשב כאלו עובד עבודה זרה, וזה כי ענין עבודה זרה שרוצה להוציא עצמו מרשות הקב"ה שהוא עילת הכל והכל תחת רשות העילה, והאדם שהוא גס רוח אינו מחשיב על עצמו משפט עלול, שאם היה מחשיב עצמו עלול לא היה מחשיב עצמו בעל מעלה שהרי הוא עלול, ולפיכך כאשר יש בו גסות רוח מוציא עצמו מרשות העילה, ודבר זה נחשב עבודה זרה כאשר מוציא עצמו מרשות העילה. ורבי יוחנן דידיה אמר כאלו כופר בעיקר, ורוצה לומר שאין דומה בזה למי שעובד עבודה זרה, כי העובד עבודה זרה אף שהוא עובד עבודה זרה ומוציא עצמו מרשות העילה, אינו אומר שאין כאן אלוה רק שאינו תחת רשות העילה שהוא עילת הכל ומתדבק בעבודה זרה, אבל מי שיש בו גסות הרוח מסלק ממנו משפט

והעמידה בענווה מול בורא עולם נותן החיים, הן מה שמעמידות את המציאות כולה על עומדה. הגאווה יכולה לבוא רק מתוך ניתוק מהמציאות העליונה המחיה כל. כשאדם זוכר כל העת מהיכן בא כוחו, מה לו להתגאות? לכן במצבה של בבל, המשבר הגדול היה רק עניין של זמן.

פסוקים ב-ד: גאווה על חשבון הקודש

בְּלִשְׂאֲצַר אָמַר בְּטֶעַם חֲמָרָא
 לְהִיְתִיָּה לְמַאֲנֵי דְהֶבְא וְכִסְפָּא דִּי
 הַנְּפִק נְבוּכַדְנֶצַּר אָבוּהִי מִן הַיְכָלָא
 דִּי בִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁתַּן בְּהוֹן מְלָכָא
 וְרַבְרְבָנוּהִי שְׁגָלְתָהּ וּלְחַנְתָּהּ. בְּאֲדִין
 הִיְתִיו מַאֲנֵי דְהֶבְא דִּי הַנְּפִקוּ מִן
 הַיְכָלָא דִּי בֵּית אֱלֹהָא דִּי בִירוּשָׁלַם
 וְאִשְׁתִּיו בְּהוֹן מְלָכָא וְרַבְרְבָנוּהִי
 שְׁגָלְתָהּ וּלְחַנְתָּהּ. אִשְׁתִּיו חֲמָרָא
 וְשִׁבְחוּ לְאֱלֹהֵי דְהֶבְא וְכִסְפָּא נְחָשָׂא
 פְּרִזְלָא אָעָא וְאַבְנָא.

וַיֹּאמֶר בְּלִשְׂאֲצַר בְּעֵצַת
 הַיִּין לְהָבִיא אֶת כָּלִי
 הַזֶּהב וְהַכֶּסֶף אֲשֶׁר הוֹצִיא
 נְבוּכַדְנֶצַּר אָבִיו מִן הַיְכָל
 אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּשְׁתֶּן
 בָּהֶם הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו נָשְׂוּ
 וּפִילִגְשִׁיו. אַז הִבִּיאוּ כָּלִי
 הַזֶּהב אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִן
 הַיְכָל שֶׁל בֵּית הָאֱלֹהִים
 אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם, וַיִּשְׁתֶּן
 בָּהֶם הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו נָשְׂוּ
 וּפִילִגְשִׁיו וַיִּשְׁתֶּן אֶת הַיִּין
 וַיִּשְׁבְּחוּ אֶת אֱלֹהֵי הַזֶּהב
 וְהַכֶּסֶף, הַנְּחָשֶׁת, הַפְּרִזְלָא,
 הַעֲזָא וְהַאֲבָן.

כאמור, חבקוק ניבא מראש על משתה בלשאצר ועל גאוותו. רש"י שם מסביר במה הוא התגאה (רש"י חבקוק ב, ה):

וַאֲפִי כִּי הִיִּין בּוֹגֵד - ואף כשיבא בלשאצר בן בנו של זה, שיבגוד בו יינו דלְקַבֵּל אֶלְפָּא חֲמָרָא שְׁתָּהּ, גָּבַר יְהִיר וְלֹא יִנְוָה - לא יתקיים מדורו ונהו שנתגאה, ואמר בְּטֶעַם חֲמָרָא להביא כלי בית המקדש ושתה בהם, והיא תגרום לו שיהרג ויכלה זרעו, כִּי גָבַר יְהִיה לְךָ (ראו משלי כ, א), לֹא יִנְוָה - לא יתקיים הוא ונהו.

העלול לגמרי, כלומר שאין כאן עלול, ואם אין עלול אין עילה, לכך אין ראוי להחשיב על זה כאלו עובד עבודה זרה, שאין בעל עבודה זרה מסלק האלוהות לגמרי, וזה שיש בו גסות רוח מסלק העילה, ולפיכך נחשב כאלו כופר בעיקר".

עתה צריך להבין כיצד העזו בלשאצר להשתמש בכלי המקדש? זו מדרגה חדשה של חוצפה שטרם ראינו כמותה. מה הניע אותו לחוצפה כזו, שאף נבוכדנצר הרשע והגאוותן לא העלה על דעתו? השאלה מתעצמת כשזוכרים את הפרקים המופלאים שקדמו לו, שלכאורה, אמורים היו למלא את בלשאצר הכנעה וענווה.

חז"ל מגלים לנו במסכת מגילה⁴⁶ שהרקע למעשה היה חשבון שערך בלשאצר, לפיו תמו כבר שבעים השנה שנועדו למלכות בבל לפי נבואת ירמיהו. וכיון שלמרות שלכאורה הגיע הזמן ישראל טרם נגאלו, רצה בלשאצר להאמין ש"נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל" חלילה (עמוס ה, ב). אם כך ברור שזו מבחינתו השעה לחגוג. זה מעצים את הרשע והפשע שבמשתה זה, את חילול השם הנורא הכרוך בו. בעצם בלשאצר חוגג את נפילתם הסופית של שונאי ישראל, את ירידתם לנצח מעל בימת ההיסטוריה.

נראה לומר עוד, כי לא הייתה זו רק שכחת אלוהים שהביאה לידי גאוה. על ידי השימוש בכלי המקדש התבטא הריקבון המוסרי שבגאוה במלוא עומקו. היחס של עובדי האלילים לפסליהם ולכוח האלים הוא הערצה, אך לא כזו שתגרום להם עצמם ביטול. עובד הכוכבים והמזלות מעריך את הכוחות העליונים מתוך עוצמתם, ובה בעת מעוניין לרתום אותם לצרכיו. אין זו התעדנות אנושית בפני גורם עליון, אלא להפך - עובד הכוכבים נותר בגאוותו, ועם כל גסותו הוא משתמש באלילות ככלי לממש את מאווייו הבהמיים. הוא מנסה בקורבנותיו לשחד את אלוהיו ולפתות אותו לטובתו.

כשבלשאצר לוקח את כלי המקדש ומשתמש בהם לצרכיו, הוא הופך את הקטבים: כעת לדעתו הוא למעלה, הוא התכלית, ואילו אלוהי ישראל למטה בארץ ח"ו. לא זו בלבד שאין הוא מתבטל בפני האלוהות, בפני אלוהי ישראל שהשרה שכינתו במקדש, הוא מוסיף חוצפה על חוצפתו ומשתמש

46. מגילה יא, ב: "בנימין הים קשקת הפלך (אסתר א, ב), וכתוב בתריה (שם ג): בשנת שלוש למלכו. אמר רבא: מאי קשקת - לאחר שנתייבבה דעתו. אמר: בלשצר חשב וטעה, אנא השיבנא ולא טעינא. מאי היא? דכתיב (ירמיהו כט, י): כי לפי מלאת לבבך שקעים שנה אפקד אתכם, וכתוב (דניאל ט, ב): למלאות לחרבות ירושלים שקעים שנה. חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאביל מרודך, ותרתי דידיה - הא שבעים, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו".

באלוהות לצרכיו. את כליו של מלך מלכי המלכים הוא הופך לכלי מלכותו שלו, ושותה מהם להנאתו. אפילו נבוכדנצר, עם כל גאוותו, לא העז לעשות כך, אלא הגיח את כלי המקדש בכבוד בבית אלוהיו. גאוותו הקיצונית של בלשאצר היא שכנגדה זועק חבקוק, והיא המציאות הבלתי־אפשרית שמוכרחת להיקטע.

בַּהּ בְּלִילְיָא קְטִיל בְּלָאֲשַׁצַּר מְלֻכָּא (דניאל ה, ל), כל המשתמש בכתרה של תורה - נעקר מן העולם, קל וחומר מבלשאצר, שנשתמש בכלי קדש שהיו כלי חול, שנאמר (יחזקאל ז, כב): וּבָאוּ בָּהּ פְּרִיצִים וְחִלְלוּהָ, כיון שבאו פריצים - נעשו חול. נעקר מן העולם, דכתיב בַּהּ בְּלִילְיָא קְטִיל בְּלָאֲשַׁצַּר, המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה (ילקוט שמעוני דניאל תתרג).⁴⁷

אצל עובדי עבודה זרה, האדם במרכז, והאל משרת אותו. העולם קיים, ויש רק לבחון כיצד להשתמש בכוחות העליונים לצרכינו. לעומת תפיסה זו, ניצב האמון בשינוי העולם לטובה, בעבודת האדם מתוך אהבת האל. המשתמש בכתר התורה עובד את האדם, ולא את אלוהים, הוא משעבד את האל לצרכיו הקטנים, וממילא מאבד את מקומו בעולמו של האל. קיומו של האדם הוא כעומד לנגד האל - להיות איש אלוהים, אדם בצלם אלוהים - ולא אלוהים בדמות בשר ודם.⁴⁷

פסוקים ה-טז: בבל שוב זקוקה לירושלים

בַּהּ שַׁעְתָּה נְפֻקָה אֶצְבָּעֵן דִּי יַד אֲנָשׁ	בַּהּ בְּשַׁעָה יֵצְאוּ אֶצְבָּעוֹת
וְכַתְּבוּ לְקַבֵּל נְבֻרְשֶׁתָא עַל גִּירָא דִּי	שׁוּל יַד אָדָם וַיִּכְתְּבוּ מוֹל
כְּתַל הֵיכְלָא דִּי מְלָכָא וּמְלָכָא חַזָּה	הַמְנוּרָה עַל הַשִּׁיד שׁוּל
פֶּס יְדָה דִּי כְתָבָה. אֲדִין מְלָכָא זִיּוּהִי	כְּתַל הֵיכְלָא שׁוּל הַמְלָךְ
	הַסִּיד רוּאָה אֶת פֶּס הַיָּד

47. מגילה (יב, א): "וְהִשְׁקוּת בְּכָלֵי זָהָב וְכֵלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים (אסתר א, ז) - משונים מיבעי ליה! אמר רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים בהם?". בספר דניאל אנו שנים אחדות אחרי האירוע הזה, וכמו בכל, שכשרוצה להתייחר כתחליף לירושלים, מוציאה כלי מקדש ומתהדרת בהם - כך גם אחשוורוש.

שְׁבוּתָתְךָ. אִזּוּ הַמֶּלֶךְ זִיוו
הַשְׁתַּנָּה וְרַעֲיוֹנָיו יִבְהַלְאוּ
וְקִשְׁרֵי חֲלָצָיו הִתְרוּ וּבִרְכָיו
זוּ לָזוּ נִקְשׁוּ... אִזּוּ דְנִיָּאל
הוֹבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ עֲנָה
הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְדְנִיָּאל אַתָּה
הוּא דְנִיָּאל אֲשֶׁר מִבְּנֵי
גְלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר הֵבִיא
הַמֶּלֶךְ אָבִי מִן יְהוּדָה?
וְשָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ כִּי רוּחַ
אֱלֹהִים בָּךְ וְהִאֲרָה וְהִשְׁפַּל
וְחִכְמָה יִתְּרָה נִמְצְאָה בְּךָ.
וְכַעַת הוֹבֵאוּ לִפְנֵי הַחֲכָמִים
הָאֲשֻׁפִּים אֲשֶׁר הִכְתֵּב הַזֶּה
יִקְרְאוּ וּפִשְׁרוּ יוֹדִיעֹנֵי
וְאִינָם יִכּוּלִים פֶּשֶׁר דָּבָר
לְהַגִּיד. וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ
כִּי תוּכַל פִּתְרוֹנִים לִפְתּוֹר
וְקִשְׁרִים לְהַתִּיר עִתָּה אִם
תוּכַל אֶת הַכְּתָב לִקְרֹא
וּפְתֹרֵנּוּ לְהוֹדִיעֵנִי אֲרָגְמָן
תִּלְבֹּשׁ וְרִבִּיד שֶׁל זָהָב עַל
צְנָאָרְךָ וְשְׁלִישִׁי בַמַּלְכוּת
תִּשְׁלַט.

שְׁנוּהִי וְרַעֲיוֹנָהּ יִבְהַלְאוּ וְקִשְׁרֵי
חֲרָצָה מִשְׁתַּרְיָן וְאֲרָכְכָתָה דָּא לְדָא
נִקְשׁוּ... (דילוג על פסוקים ז-יב) בְּאֲדִין
דְנִיָּאל הֵעֵל קֶדֶם מֶלֶכָא עֲנָה מֶלֶכָא
וְאָמַר לְדְנִיָּאל אַנְתָּ הוּא דְנִיָּאל דִּי מִן
בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּדָה דִּי הִיתִי מֶלֶכָא
אָבִי מִן יְהוּדָה. וְשָׁמַעְתָּ עֲלֶיךָ דִּי רוּחַ
אֱלֹהִין בָּךְ וְנִהִירוּ וְשָׁכְלַתְנּוּ וְחִכְמָה
יִתְּרָה הַשְׁתַּכַּחַת בְּךָ. וְכַעַן הֵעֵלוּ
קֶדְמֵי חֲכִימֵיָא אֲשַׁפֵּיָא דִּי כְּתִיבָה דְנָה
יִקְרוּן וּפִשְׁרָה לְהוֹדְעַתְנִי וְלֹא כְהִלִין
פֶּשֶׁר מִלְתָּא לְהַחְוִיָּה. וְאָנָה שָׁמַעְתָּ
עֲלֶיךָ דִּי תִיכּוּל פִּשְׁרִין לְמִפְּשֶׁר
וְקִשְׁרִין לְמִשְׁרָא כְּעֵן הֵן תִּכּוּל כְּתָבָא
לְמִקְרָא וּפִשְׁרָה לְהוֹדְעַתְנִי אֲרָגְמָנָא
תִּלְבֹּשׁ וְהַמְנִיכָא דִּי דְהָבָא עַל
צְנָאָרְךָ וְתִלְתָּא בַמַּלְכוּתָא תִּשְׁלַט.

כבר נפגשנו עם העובדה שתהליכים פנימיים, שבדרך כלל אינם גלויים כלפי חוץ, כמו תהליכים שאדם עובר בתוך נפשו פנימה, מקבלים בספר דניאל צבע חזק, פנים ברורות ובעיקר מציאותיות וממשיות.

במקרה זה, הגאווה המפלצתית של מלכות בבל מקבלת קיתון של צוננים על פניה. נוכח הופעת הכתב המסתורי שעל הקיר, בולטת בעליבותה העמידה חסרת-האונים של כל החכמה הבבלית. שוב מתגלה כי אין בידה ליצור חלופה לירושלים ולחכמתה.

אל מול אוזלת היד הבבלית מופיע דניאל, איש ירושלים, איש האלוהים, ומוכיח את אפסותן של ההופעות המלכותיות מלאות הפאר וההדר החיצוני של בבל. כל זה איננו כלום. אפילו המלך, האדם החזק ביותר בעולם, רועד כולו בחוסר-אונים ובפחד; ואילו דניאל הגולה, שאינו יושב כעת על אדמתו

תחת גפנו ותאנתו, נצר למלכות האגדית שבירושלים, רק הוא לא נבהל ולא רועד. רק בידו נמצא החיבור הישיר אל מקור החיים, רק הוא מתוך ענוותנותו מבין את המסר האלוהי שנשלח לכאן.

פסוק יז: תשובתו של דניאל

אִז עָנָה דָּנְיָאֵל וַיֹּאמֶר לְפָנָי הַמַּלְאָךְ מִתְנַתֵּיךָ לָךְ תִּהְיֶינָה וּמְשָׁאֵתְךָ לְאַחַר תֵּן, אֵךְ אֶת הַפֶּתַח אֶקְרָא לְמַלְאָךְ וְאֶת הַפֶּתַח אֲוֹדִיעֶנּוּ.	בְּאֵינִי עָנָה דָּנְיָאֵל וַאֲמַר קֹדֶם מַלְאָךְ מִתְנַתֵּךְ לָךְ לְהִוָּן וּנְבִזְבִּיתְךָ לְאַחֲרָן הֵב בְּרֵם פֶּתַח אֶקְרָא לְמַלְאָךְ וּפְשָׁרָא אֶהוֹדִיעֶנָּה.
---	---

השוני המהותי בין דניאל ובין מלכות בבל עולה כבר בפתיחת דבריו של דניאל. בתגובה להבטחותיו של בלשאצר להעניק לו עושה, כבוד ושררה אם יפענח את הכתובת, משיב דניאל באופן הבוטה ביותר: את המתנות שלך תשאיר לעצמך. בזאת הוא מבהיר כי כל המעמד החיצוני של המלכות אינו עושה עליו רושם כלל.

פסוקים כה-כח: חידוש הכתב והתחדשות האומה

וְדָנָה כְּתָבָא דִּי רְשִׁים מְנָא מְנָא תְּקַל וּפְרָסִין. דָּנָה פֶּשֶׁר מְלִתָּא מְנָא מְנָה אֶלְהָא מְלִכּוּתְךָ וְהִשְׁלֵמָה. תְּקַל תְּקִילְתָּה בְּמֵאזְנֵיָא וְהִשְׁתַּכַּחְתָּ חֲסִיר. פְּרִסַת מְלִכּוּתְךָ וַיְהִיבַת לְמַדֵּי וּפְרָס.	וְזֶה הַכְּתָב אֲשֶׁר נִרְשָׁם מִנָּה מְנָה תְּקַל וּפְרָסִין. זֶה פֶּתַח הַדְּבָר, מְנָה - מְנָה אֱלֹהִים מְלִכּוּתְךָ וְהִשְׁלִימָה. תְּקַל - נִשְׁקַלְתָּ בְּמֵאזְנֵים וְנִמְצְאָתָּ חֲסִיר. פְּרִס - נִפְרָסָה מְלִכּוּתְךָ וְנִתְּנָה לְמַדֵּי וּפְרָס.
--	---

כל ההתרחשות הזו דורשת עדיין הסברה אפשר להבין כיצד דניאל מצליח לפענח חלום, בעוד אחרים אינם מצליחים, אבל מה הבעיה לקרוא מן הכתב? כיצד ייתכן שכל החכמים לא הבינו מה כתבה היד על הקיר? האם הבעיה הייתה שהכתובת נרשמה בכתב עברי, בשפה אחרת מזו שהם היו רגילים בה? עדיין קשה להניח שבכל המלכות התרבותית הזו, לא נמצא אדם המכיר את הכתב שבו השתמשו היהודים במשך שנים רבות כל כך.

מתוך "חזון וחלומות" - הרב שלומי בדש

לרכישת ספרים: <https://shop.yhb.org.il>

מכון הר ברכה

חז"ל נדרשים לעניין במסכת סנהדרין. הגמרא מביאה שם מחלוקת באיזה כתב ניתנה התורה מלכתחילה: האם בכתב המוכר לנו כיום, המכונה כתב אשורי, או שהיא ניתנה בכתב העברי הקדום, הנקרא 'דעץ', ורק בימי עזרא השתנה כתב התורה לכתב אשורי. גם הסוברים שהתורה ניתנה בכתב אשורי מודים שכיוון שחטאו ישראל וביזו את התורה, נהפך להם כתב זה לרועץ, לדעץ, ועזרא בימיו שב וחידש את הכתב הקדום. כלומר לכל הדעות חל שינוי בכתב העברי, והוא התרחש בתקופת עזרא, כלומר בתחילת ימי בית שני. אחת הראיות בגמרא לעובדה שהכתב השתנה מתבססת על פסוק זה, שהרי כתוב בו במפורש: "לֹא כִהְלִין כְּתָבָא לְמִקְרָא" - לא יכלו לקרוא את הכתב. מכאן שהיה זה כתב שלא נעשה בו שימוש בשום לשון עד אז.

אמנם הגמרא מבארת שלדעת רבי שמעון, הסובר שהכתב לא השתנה והתורה מלכתחילה ניתנה בכתב אשורי, הקושי אצלנו לא היה נעוץ בצורת הכתב אלא באופן הכתיבה - הכתובת נרשמה בחילופי אותיות (סנהדרין כא,

ב):

ולרבי שמעון דאמר כתב זה לא נשתנה, מאי: לֹא כִהְלִין כְּתָבָא לְמִקְרָא? אמר רב: בגימטריא איכתיב להון - יטת יטת אידך פוגחמט. מאי פריש להו? מְנָא מְנָא תְּקַל וּפְרָסִין - מְנָא - מְנָא אלהא מלכותך והשלמה. תְּקַל - תקילתא במאזניא והשתכחת חסיר. וּפְרָסִין - פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס.

ולרבי שמעון דאמר כתב זה לא נשתנה, מאי: לֹא כִהְלִין כְּתָבָא לְמִקְרָא? אמר רב: בגימטריא איכתיב להון - יטת יטת אידך פוגחמט. מאי פריש להו? מְנָא מְנָא תְּקַל וּפְרָסִין - מְנָא - מְנָא אלהא מלכותך והשלמה. תְּקַל - תקילתא במאזניא והשתכחת חסיר. וּפְרָסִין - פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס.

ושמואל אמר: ממתוס ננקפי
 אאלרן.⁴⁸ ורבי יוחנן אמר: אנם אנם
 לקת ניסרפו. רב אשי אמר: נמא
 נמא קתל פורסין.
 ושמואל אמר שהכתוב
 היה 'ממתוס ננקפי
 אאלרן', ורבי יוחנן אומר
 שנכתב: 'אנם אנם לקת
 ניסרפו', ורב אשי אומר
 שנכתב: 'נמא נמא קתל
 פורסין'.

צריך להבין שמדובר באירוע דרמטי. גם אם נאמר שעזרא הסופר לא חידש את הכתב אלא רק הרגיל את האומה מחדש אליו, הרי גם עצם שובו של הכתב מבטא את התחדשותה של האומה הישראלית, עידן חדש. האומה עושה את צעדה הראשון בחזרה לבמת ההיסטוריה הממשית. באותו יום בו התגלה הכתב בפומבי, נפלה מלכות בבל ועלתה מלכות מדי ופרס שקראה לשיבת ציון.

יש לציין שהכתב התגלה לראשונה אצל הגויים, ולא אצלנו. ניצוץ התחייה הלאומית של ישראל מתגלה לראשונה מתוך בתי המלוכה של הגויים, כפי שמשה רבינו גדל בבית פרעה.

משמעות הכתב אינה עניין לשוני של חקר השפה או הגופן בלבד, אלא יש לדבר השלכות עמוקות על הרבדים הפנימיים של התקדמות האומה.

המהר"ל עומד על משמעותו של שינוי זה (תפארת ישראל סד):

מתחלה לא הגיעו אל המדרגה להיות להם כתב אשורי, שנקרא כך שהוא מאושר באותיות (סנהדרין כב, א), ולבסוף הגיעו אל זה על ידי עזרא, שהיה ראוי שתנתן התורה על ידו רק שהקדימו משה וניתנה התורה על ידו כדבסמוך (שם כא, ב), ועל ידו הגיעו ישראל למדרגת הכתב. והוא דבר מופלג עמוק איך הגיעו ישראל למעלה העליונה הזאת שהיה להם הכתב המאושר על ידי עזרא

.48

מ
מ
ת
ו
ס
נ
נ
ק
פ
י
א
א
ל
ר
ן

ומכל מקום היה הלשון שלהם ארמי, במה שהיו ישראל בתוכם מדברים עמם, וכאשר עלו מתוכם היה להם הכתב שהוא ראוי להם שהוא כתב אשורי ולשון הקודש. הרי הדברים מבוארים מאד מאד שהכל הוא כסדר לגמרי בלי שנוי וראוי להיות. והדברים האלו עמוקים מאד מה שהיה השנוי הזה על ידי עזרא.

המהר"ל מסביר כי לכתב האשורי יש מעלה שונה מהכתב העברי, מעלה שבתחילה עם ישראל לא זכה לה, וכשהגיעו אליה, ניתן להם הכתב האשורי על ידי עזרא הסופר.

דניאל היה זה שייסד את העמידה הישראלית האיתנה בגלות, מול כל המשברים והלחצים, והוא גם זה שחשף את האומה למדרגתה החדשה לקראת שיבת ציון.

במאורעות הלילה הזה נעוץ שורש שיבת ציון. מיד לאחר הלילה הנורא עולה מלכות מדי, וסמוך לה פרס, ומתוך כך כורש מצהיר על השיבה לארץ. הצהרתו של כורש מהווה קריאה נכונה של מאורעות בבל - הגאווה הבבלית הביאה למפלתה, והמסקנה היא לפעול עם אל.⁴⁹

אותות ומופתים באדמת בני חם

בספר דניאל ניסים גלויים רבים, אותות ומופתים בגודל ובתדירות לא רגילים: אדם הופך לבעל חיים, כתב שמופיע פתאום על הקיר, אנשים מושלכים לכבשן האש ולא נשרפים כשמשליכהם נשרפים, דניאל בגוב האריות ועוד. כל אלו במקרא עצמו - לא במדרשים, שם מתווספים ניסים נוספים: נבוכדנצר צווח ככלב, שישה ניסים שנעשו באותו היום, תחיית העצמות ועוד. מה ניתן ללמוד מכך, ומדוע ספר דניאל לא תופס מקום מרכזי יותר?

49. כמובן, ייתכן שהמניע של כורש הוא נבואת ישעיהו (מה, א-ב): "כֹּה אָמַר ה' לְמַשִּׁיחוֹ לְכוּרֶשׁ אֲשֶׁר הִתְיַקְמִי בְיָמֵינוּ לְרֹד לְפָנָיו גוֹיִם וּמִתְנִי מְלָכִים אֲפַתֵּחַ לְפָנָיו דְּלָתַיִם וּשְׁעָרַיִם לֹא יִסְגְּרוּ". גם בלי לשמוע את נבואת ישעיהו, אם חכם הוא ושמע קורות נבוכדנצר ומשתה בלשאצר - ממילא שמע את הקריאה העולה מאליה מהכתב של יד ה' בתולדות האנושות.

ניתן להשיב, שהניסים כאן הם ניסי גלות, לא ניסי גאולה - ניסים כיצד לשרוד בגלות למרות הצרות והמצוקות. עניין נוסף, שהניסים כאן הם ניסים ליחידים, ולא לכלל האומה. עוד אפשר לומר, שדניאל לא היה נביא (ראו מורה הנבוכים ב, מה).⁵⁰

50. מגילת אסתר מזכירה במעט מן הפרמטרים, אמנם היא בגלות, אבל הגזרה שם על כלל האומה. כמו כן, במגילת אסתר אין ניסים גלויים כלל, הכל בדרך הטבע.